

Valaki elmegy, valami nincs

TANDORI DEZSŐ

Született 1938-ban Budapesten. Író, költő, esszéista. Legutóbbi írását 1996. 7. számunkban közzöltük.

Elment Alíz.

Akadtak már, akik ismerték őt. Tudtak róla, mondjuk így. Láttak egy filmet: „Alíz nem lakik itt”, a címe. De, de, hajtogatták nevetve kicsit, Alíz itt lakik Tandoriéknál.

Alíz elment.

Honnét nem tér meg utazó, oda költözött egy háziveréb tojó, egy öreg madár, egy augusztusi napon.

Elment Szpéró, Samu, a vak Pipi Néni, Poszi poszátánk, a ződik, a többi itteni veréb után. Elvitt 19 évet és jó egy hónapot, mely idő alatt is, mondom dermedten, mereven, szívem helyén nem kövel, hanem ritkult lég-ürrel, mindig ült veréb a kezemben, mióta csak a Flórit, Flóri halála délelőttjén rögvest Szpérót leltük.

Valaki elment, valami nincs.

Mi volt, mi van? Mi lesz?

Erről itt akkor — valamit.

Nem, nem, dehogya a semmiről.

S nem is csupán a Lizzyről (Alízról). Nem mondhatom: Érzelmek nélkül. Mégis, inkább tárgyyszerűen.

Induljunk hát, ahogy T. S. Eliot mondja a *...szerelmes ének*-ben, te meg én. Vagy Alíz és mi.

* * *

Mielőtt folytatnám ezt, átmegegyek két megmaradt (tőlünk eléggé idegenkedő, félig-vadnak maradt) barátunkhoz, Rudihoz (11 éves mezei veréb hím) és Csutihoz (Csutora, 8 éves múlt, Szpéró halála után került hozzánk, az egyetlen, aki azután jött s él, házi veréb tojó), és gépiesen, ösztönösen is, második-természet, Alíz üres kalitkájára nézek, azaz rá, azt hiszem még mindig, egészen feltétlenül, ott van, mit csinál, azt nézném. Alkonyodik. Csutorát letakarom kendővel (a kalitkát). Rudi öreg, hasal a fészek-falapon, nem látszik betegnek. Hamar jön az. S utána: vagy gyors összeomlás (pár óra, pár nap), vagy sok hónapos „vegetálás”. Melyiket kívánja nekik az ember? Nagy fájdalom, ha megbetegszenek, elaggnak.

Május volt, 1984 tavasza. Kilenc madárral éltünk együtt akkor. Szpéró közel 7, Samu 6 és háromnegyed, Éliás 5 és háromnegyed, verebek, Csucusu ződink lassan 4 (a Nagy Tizenegyből ő halt meg elsőül, 5 évesen), Pipi Néni (vak veréb) harmadik éve volt velünk. Poszi poszátánk csakígy, volt egy lelenc papagájunk, Pepi,

aztán Icsi, a széncinege, nem volt még egyéves sem, volt Böbe, nagyon fiatalon halt meg, 1982-től 1987-ig élt, és azon a szeles májusvégi napon hozták az Alíznek elnevezett kis verebet, leszkadt lábbal, vérző üleppel, félig halálán. Megszállottan láttunk hozzá. Feleségem ügyessége, fanatizmusom... és Alíz összeszorított csőre, húnyt szeme... „meg akart volna halni”. Etettük. Másnap már magot evett, maga. Lába összeforrt, a madár mozgáskorlátozott maradt. Kloákasérülése tette, hogy sosem tojt? Tojóknál előnyös, hosszabíthatja az életet. Szpérót a sok tojás vitte el.

Ebbe a társaságba és így jött Alíz. Hamarosan a kedvencem lett. Samu később kikönyörögte (Szpéro halála után) kezemben a „királynő” helyét, addig feleségemet „bitorolta”. De Alíz helye felől nem volt kétség. Engem tekintett legbizalmasabb társának, így hasalt a kezemben negyedórákat, naponta sokszor. Hogy Szpéro halála után sokat utazgattam, türelmesen várt, feleségem is „jó volt” neki, de kezébe nem telepedett.

Szpéro miatt 1984-88 között sokat „fúrt a lélek”: monogám alkat, én, nehezen viseltem „a két verébhölgy egyidejűségét”. Nem ejtettem el Alíz főszerep-gondolatát. Szpéro halála után még jó nyolc évet élt.

Élete végén kutyánk is a kedvence lett. Szuszinak oda kellett hasalnia a két szoba közé az ajtóba, és Alíz nézte őt, kitartóan, amilyen csak egy madár tud lenni.

Alíznek voltak vadabb évei. Hát persze. A szűk kalitka... De kint „nem állt meg a lábán”. Próbáltuk.

A legszebb szeme neki volt, Poszi mellett, talán. És a Pipi Néni vak szeme volt még gyönyörű. Két kis kocsonya-tócsa. Alíz rettentő okos volt. És roppant kezes. Igyekvő. Akaratos is. Verte magát néha a kalitkában. Voltak azok az évek. Aztán békés lett.

Magasan volt a kalitkája, egykor anyám fiókos szekrénye volt ez a bútor. Két papagáj is „kihalt” mellőle. Senki iránt nem érdeklődött (a madarak közül, külön). Embercentrikussá vált.

(A Nagy Tizenegy Mokkalval egészült ki, még szintén 1984-ben. Mokka Alíznál sokkal nehezebb eset volt. „Olga” lelte: rugdosni próbálták a fiókat, vadabb idegenek, egy közért előtt. Olga hazavitte. De cicája is volt. Elhozta nekünk. Mokka olyan volt, mint a kiéhezve hazatérő hadifoglyok. 4 nap, öt éjszaka infralámpáztuk, cseppenként etettük. A nagyobb „kaja” megölte volna.)

Mokkalval épp „megvoltunk”, feleségem rosszul lett. A kórházi ítélet: vesekivétel.

— Doktor úr, az lehetetlen — kiáltotta sírva Ágnes. — A madarainkat nem hagyhatom ott.

A műtét megedzette. 1986-ban, kis csodálkozásomra, azt kérte, utazhasson öreg francia házaspár barátaihoz. Kislánykorában a vendégük volt. Szerette volna őket még egyszer látni életében.

Én Szpéro mellől nem mentem el. 1986-ban Angliát „vállaltam” volna. Szívroham-félét kaptam, maradtam. Így ment ez.

Alíz is megedződött. Egyre jobban hozzánk nőtt. Így „edződik” egy madár. Már amelyikük. Csutora nem. Mokka sem maradt kezes. Alíz egyre bensőbb barátunk, főleg *barátom* lett. Szpéro halála után jött a nagy Alíz-korszak. Persze, Samu, Icsi sem volt másodhegedűs. Ott volt az ellőtt szárnyú Tóni, egyik legkedvesebbünk. Ő 1993. december 15-én halt meg, Angliában kaptam a híret.

Tóni és Alíz ugyanazon a napon halt meg, 15-én. „Milyen halánap van ma?” Ez állandó kérdés itt. 6-a: Szpéro, 22-e Samu, 20-a: Mokka, Tili, Icsi stb.

Alízról azt hittük, megdöntheti Samu életkori rekordját. (13 év 2 hónap 5 nap.)

1993 tavaszán azért nagyon kezdtem rettegni érte. Sokat maradtam „egyedül” velük. Családomé volt „vidéken” a nyár. Ágnes, a Szuszi kutyus, Ágnes mamája... S én sokat itthon a madarakkal. Bár Bécsbe néha átruccantam.

Rettegni kezdtem Alízért, nem tudom miért, 1993 májusában. Ó, Istenem, még pár nagy nyarat így velem.

Évente ketten-ketten haltak meg 1991-től kezdve. Öregedtek. Bár nagyon szép korokat éltek meg. Icsi vakon: majdnem 12 évet. Mokka 10 és felet. Tóni is majdnem 10-et.

Végül 4-en maradtak. Icsi, Alíz, Rudi, Csuti. Icsit óránként etettük, maga is szorgoskodott. Tudta, mit hol talál. Alíz ép volt és „egészséges”. 1994 nyara, 1995 nyara... nem volt semmi baj.

Icsi közben elment. Hárman maradtak. Ebben már volt valami nagyon szorongató. Főleg, mert azt hittem, Ágnes hallani sem akar több madárról. Kiderült, ellenkezőleg. Mindig ő lelt rászorulókat, de egyiküket sem tudtuk huzamosabban éltetni. A légykapó, Mathilda az idén 46 napot élt nálunk. Nagyon nehéz légykapót háznál etetni. Szinte mint a fecskét.

Halála megriasztott. „A halál” jött el újra. És Alíz az idei nyárnak rozogábban vágott neki.

Sokat „húnyt”. Borzolta tollát. Elérkezett egy időhatárhoz, hogy számolni kezdtem az év napjait: még 365 nap, s le hagyja Samut. Még 364... De akkor már gyanúsán rosszul volt. Gyönyörű szeme összeszűkül, feje borzas volt sokszor.

Új szokásokat vett fel. Folyton rám szólt. Ha íróasztalomtól valami kosztot vittem Rudiéknak, követelőzött. „Én, én, nekem...!”

Ha feltűntem a közelében, csipogott: „Gyere ide”. Kezemben aludt volna akár.

Semennyi idő nem volt neki elég.

Ha lecsusszant a tenyeremből, hogy kosztoljon, igyon, fogta azért a kisujjamat. nagyon szép volt a sánta lába. Csak „combban” lila, tollatlan.

Rengeteg szépiát evett. Rengeteg zöldborsót. Mohó lett.

Halált megsejtő tulajdonság változása, írta Juhász Ferenc az *Apám* félelmetes részében.

Félni kezdtem.

* * *

Ősztől kicsit mozgalmas lesz az életem, kényszerűen. Ide-oda kell „villognom”. De a nyár: a munkáé, Alízé volt május 10-től.

1993 óta a 4. nyár.

Nem érte meg a végét.

Július csak eltelt valahogy. Amikor Ágnesék nem voltak itthon, hajnalban leszaladtam bevásárolni, „mozogni” (kell! idegenben napi 36-40 kilométereket járok egy nap), aztán 8 után már itthon voltam. Félóránként ült Alíz a kezemen. Hajnalban felkeltem (3 órakor), fordítottam penzumomat (egy regényt, elkészült), nem akartam annyi időt elvenni Alíztól.

Nagy karosszékemet, íróasztalomat behúztam a szoba közepe felé az ablaktól, hadd lásson Alíz. (Ha már a Szuszi kutya nincs itt.) Na, én voltam neki a fontosabb, csak tréfálok.

Kimentem néha a fürdőszobába, térképeket, galoppévkönyveket, sakkfeladványokat, festők albumait tanulmányoztam. Viaszkrétaival, olajpasztellal sok Lizzica, Allesca nevű lovat rajzoltam.

Nem bírtam mindig a közelében lenni. Félelmemben. Nem volt alaptalan a szorongás.

* * *

Most látom csak, mi történt.

Halála nem volt „semmi különös”. Előző délután rosszul lett. Kiesett alóla a lába. Sokat ült még a kezemben, aztán fészkére vonult, elbűjt. („Hogyan halnak meg a madarak...?”) Elkészönt a kezemtől, sebtén, idegesen, kicsit magán kívül.

Sejtettük, baj jöhet.

Hajnalra elaludt.

Megcsináltam a fotókat róla, ahogy egyetlen halottunkról se. Róla nem voltak fényképek.

Ki tudja, nem akartam volna zavarni. „Ül” nagy karszékemen, az írógépen hasal. Lábat ki sem rúgta. Nem voltak görcsei. Egy rándulás — és mint Nemes Nagy Ágnes írja a sivatagi halott költőről —

Vagy a kis hercegi róka barátja. A róka én vagyok. Maradtam. Meg vagyok-e szelídítve?

* * *

Meg vagyok fogyva, meg vagyok törve?

Valami nincs többé.

A Nagy Tizenegy, jó. Persze. De...

A két „bolondkával” nem lehet többet törődni, mint: etetés, homokfürdőhöz homok, tisztas távolból „nézés”. Nem tűnnek többet. Vadak maradtak így, úgy.

Alízzal minden ilyesmi elment. Gépiesen kalitkájába nézek: mit csinál, mit kéne tennem? Vagy úgy!

Pasztellkrétáim ódon dobozára (1978-as vétel, Panda Thalens) írni kezdtem: 365...364...363...359...357...Akkor lett rosszul...356...

— Te jószágos ég — mutatom riadtan feleségemnek —, nézd, mi állt itt.

Mert ki tudja, miért, 1978-ban ráfirkantottam a dobozra: „355”.

Mikor meghalt, 355 napra volt még Samu életkorától. Egy evidenciatorténét.

Elment életem tanúja, a barátom. Feleségem él, Dömi főmedvém megvan, az irodalommal semmi bajom. Utazhatom, módjával, egyelőre nem vagyok kórházelölt.

Ez mégis — nyomorék állapot. Ha új veréb jön, vagy ződi, más lelenc, ha jön, az sem lesz ugyanez. Elment Alíz. Az angol az állatra is azt mondja: meghal. Meghalt.

Meghaltam, valami módon. Persze, egy idő múlva az emlékpanteonban lesz ő is, mint Szpérokék. És mégis.

Ő volt az utolsó. Most értettem meg, mi az, ha NINCS. Tudtam, mi volt ő, mim van. Nem tudtam mégse, mi az igazi NINCS. Most ezt tudtam meg. Ha a madarak első jövetelekor azt kértem, Greene-nel szólva: „Istenem, legyen én békén hagyva”, most ez van, ez megvan. Nem így értettem.

* * *

Feleségem borulató. Nem bízok benne, hogy „madaraink elmondhatók”. De...

Nekem ez a dolgom.

Ebben a minőségemben beszéltem Alízról. Bocsánat, ha bárkit feltartottam velem, ha csalódást okoztam.

A történet ilyen sima, mindennapi.

A mindennap veszett el velem. Épp ez az.

Egyelőre mást nem mondhatok.

* * *

Vagy hát dehogy.

Míg ezt írtam este lett. Rájuk sötétedett.

(Rudira és Csutorára.)

Ők ketten, bármily csacskák, ugyanolyan csodának tekintendők. Azok is. Mert élnek.

Mindegy, milyenek.

Ide tartoznak. A lények világába tartoznak, amúgy. Olyanok, amilyenek. Most nekem ez az, ami — oly másképp, oly mélyen másképp — utoljára (és Szpérok, Samu mellett, Icsi mellett főleg-főleg) Alíz lehetett.

De még nem tartok ott, hogy „de jó”. Hogy lehetett. Még az van, hogy nincs, valaki nincs. Valami nincs. Így telik napra (létező és nemlétező) nap, és ez...

Határ? Azon ő ment át. Erre gondolni sem merek. A halál, írja Wittgenstein, már nem életünk része. Ezért nincs az se, hogy Alíz már előbbre tart, többet tud. Alíz most egyszerűen — más. Ezzel kell együtt élnem, nagyon egyedül.

VÖRÖS ISTVÁN

Zuhany

*A rongyosláda vagy a lisztesláda?
A köröm vagy a vér? Az olvasás
vagy az alvás? Az üres szoba
vagy a bútorozott? A mester*

*vagy a letett szerszám? A véső
vagy az óra? Egymáshoz bújik
gyónó és gyóntató, pedig
nem a másik leheletét akarják*

*érezni. A szomszéd szobában
valaki ül, a levegőt lopja,
mintha ebből készülné terem-*

*teni földet és embert. Üresen
bámul maga elé. Ki áll be
a megbocsátás sugarába?*